

Viața ne aduce daruri pe care nu ni le-am fi imaginat vreodată. Nu le anticipăm, dar ele apar ca o mângâiere a sufletului, pe neașteptate care ne rămân pentru totdeauna.

Au trecut aproape 20 de ani de când am început să urmez cursuri de pictură la The Art League, o școală de arte fondată în 1954 pentru artiștii vizuali. The Art League este, de asemenea, organizația fondatoare a Torpedo Factory Art Center, situat în Old Town Alexandria, Virginia, SUA. Mi-am ales să merg la cursuri într-o zi de duminică, din comoditate și conveniență. Pe atunci, înscrierile se făceau direct la secretariat, în incinta școlii (nu online, cum se procedează acum). Când am ajuns în clasă, în timp ce îmi aranjam șevaletul pentru a mă pregăti de curs, l-am întrebat pe colegul de lângă mine: „Cine este profesorul?” „John Blee,” mi-a răspuns colegul, cu o mare mirare în glas. Nu-mi venea să cred că mă aflu în clasa profesorului John Blee! A fost un moment unic, un adevărat cadou de neuitat.

John Blee este un pictor abstract de o extraordinară valoare artistică. Lucrările sale, expuse în New York, Boston, Washington, D.C., la Galeria Jack Rasmussen, sunt admirate pentru profunzimea și armonia de culori. John Blee a studiat cu mari nume ale artei, precum Helen Frankenthaler și Robert Moskowitz, iar opera sa se află în colecțiile permanente ale unor instituții prestigioase, cum ar fi: Muzeul de Artă Modernă din New York (MoMA), Muzeul de Artă din Los Angeles, Galeria Națională de Artă din Washington, D.C., dar și în alte muzee și galerii din Statele Unite, Franța, Italia și alte părți ale lumii.

În clasă, domnul profesor Blee a venit să mă salute și, în cadrul acestei prime întâlniri de la curs (studenții de obicei stau în cerc în fața șevaletelor, iar profesorul trece pe la fiecare șevalet), i-am spus că m-am născut în România, unde mi-am petrecut copilăria și adolescența. Mi-a adresat imediat o întrebare despre regii noștri, iar acest subiect a deschis o conversație fascinantă despre monarhia din România, căderea comunismului și situația politică actuală.

Domnul profesor Blee este o adevărată enciclopedie. Cu vaste cunoștințe despre istoria României și istoria universală, nu este doar un geniu al artei abstracte, ci și un intelectual desăvârșit, cu o cultură universală impresionantă, fără sfârșit.

Arta lui John Blee are o forță profundă, capabilă să te poarte într-un tărâm al bucuriei, printr-un proces purificator al emoțiilor, care îți înalță spiritul în armonie. John Blee este un dar pe care viața ni l-a făcut în istoria artei abstracte, o prezență unică, de valoare mondială, care a îmbogățit acest domeniu cu o sensibilitate, profunzime și o viziune remarcabile.

John Blee: „Nu trebuie să renunți la tine însuși”

Interviu realizat și tradus de
CĂTĂLINA NOVAC

Ați vrea să ne vorbiți despre viața dumneavoastră; ați crescut în Delhi, ați studiat cu Helen Frankenthaler, una dintre cele mai mari artiste americane ale secolului XX, ale cărei picturi abstracte au atins atât de multe suflete... ați studiat și cu Robert Moskowitz, un alt cunoscut expresionist abstract american (abstract și geometrie - unele dintre lucrările sale se află la Muzeul de Artă Modernă, MoMA, în New York) artist care are rădăcini românești (bunicii au emigrat din România în 1904). Care este influența copilăriei și a acestor artiști extraordinari asupra operei dumneavoastră?

Tatăl meu a lucrat în serviciul guvernamental, l-a urmat pe tatăl său, care era inginer. Eu nu provin dintr-o familie de artiști, iar pentru mine a fost o luptă. Marele meu noroc a fost să trăiesc în India și Pakistan când eram copil. Acum, acele vremuri sunt departe și acele țări sunt foarte diferite de perioada în care eu eram copil și adolescent. Copilăria mea a fost magică din punct de vedere vizual, deoarece India și Pakistanul au o estetică vizuală intensă care este *sui generis*. Culoarea indiană, în special, este intensă într-un mod care o face să cânte mai înalt și mai profund. Artele din India fac parte din viață într-un mod care nu există în SUA. Am fost foarte influențat și am îmbrățișat arta și gândirea metafizică din India, care mi-au pătruns profund în viață. Au trezit în mine o dimensiune spirituală care este mereu prezentă.

În India am fost foarte norocos să am doi mentori diferiți în liceu. Unul a fost profesorul meu de la școală, care a fost minunat de încurajator, iar celălalt a fost un pictor care locuia în apropiere și m-a lăsat să-i folosesc atelierul și am discutat despre pictură tot timpul. Aceasta a fost baza

propriului meu dialog continuu cu arta, care mi-a fost de folos ca pictor și ca profesor. Am fost foarte norocos să am atât de mult sprijin.

Pictura a fost pentru mine o hrană metafizică la fel de necesară ca mâncarea sau băutura. A fost, de asemenea, un instrument pentru a mă înțelege pe mine, natura mea emoțională și psihică și lumea însăși. Întotdeauna am avut vise care erau precognitive și care mă alarmau. Într-un fel, crearea de artă a făcut posibilă o integrare. De asemenea, în India existau puține exemple de artă occidentală. Există un mic Rothko în reședința ambasadei și o frumoasă pictură a artistei Grace Hartigan. Așa că mergeam în fiecare săptămână la Muzeul Național din Delhi și mă uitam la sculpturile și picturile indiene. Acestea alinau spiritualul și senzualul. India acceptă senzualul în spiritual într-un mod care este imposibil în religiile abrahamice. De asemenea, am putut să vizitez Ajanta și Ellora și să văd sculpturile și picturile rupestre din India de acum 1500 de ani.

Mentorii și experiențele dumneavoastră cu sculptura indiană și bronzurile Chola au format un dialog timpuriu și profund personal cu arta. Cum a contribuit acest amestec de mentorat, expunere culturală și auto-reflecție la dezvoltarea dumneavoastră atât ca artist, cât și ca profesor?

După cum știi, eu interiorizez arta. Cu alte cuvinte, o privesc de atâtea ori încât devine parte din mine. Când eram în India, mergeam o dată pe săptămână la muzeu pentru a privi sculpturile, iar când m-am întors 10 ani mai târziu, am simțit că mi-am reamintit totul. Nu cred că mulți oameni au o astfel de experiență, în care mintea lor reține atât de mult detaliu, așa că pentru mine s-a creat o legătură puternică cu arta. Ce a fost cu adevărat semnificativ pentru mine a fost că nu mă uitam la reproduceri, ci la arta autentică, și cred că faptul că arta indiană este profund spirituală m-a influențat foarte mult. Este, de asemenea, diferită de arta europeană, deoarece majoritatea operei europene nu reunește dimensiunea senzuală și cea sacră. Înainte de renaștere, arta europeană nu include atât de mult corpul uman, chiar și în

reprezentările sfinților. În schimb, în arta indiană, corpul este mereu prezent, iar acest contrast m-a marcat profund. Aș mai adăuga un lucru: atunci când am fost în India, am trăit o experiență ciudată. Am ajuns în munți, la 2000 de metri (7000 feet), în excursie cu școala, și aceasta a fost o altă experiență profundă. Am avut multe vise care se întâmplau, iar când ești copil crezi că tu cauzezi lucrurile, știi, când le vezi într-un vis cu tine și aveam aceste vise, și se întâmplau, și mă simțeam groaznic dacă erau rele, și așa mai departe. Dar cred că există această dimensiune psihică care era deschisă în mine, dar am și căutat să exprim în munca mea această altă dimensiune. Nu este vorba de cele trei dimensiuni. Este ca o altă dimensiune care este conectată la spiritual. Dar este și altceva. Există un fel de conștiință psihică. Atunci când citești despre mistici și despre toate acestea, toți vorbesc despre trecerea prin timp. Nu este doar... știi, liniar. Este și altceva. Și asta m-a afectat foarte mult, pentru că nu este atât de prezent în prea multă artă. Este prezent într-o mulțime de obiecte de artă, dar nu este atât de prezent în multe, după cum știi. E ca și cum cineva care doar desenează un măr nu exprimă neapărat asta.

Credeti ca dimensiunea e transcendentă.

Transcendența. Da, dar este, de asemenea, ceva care unifică totul. Aceasta este ideea. Există o dimensiune a timpului diferită de percepția noastră obișnuită asupra sa, iar acest lucru m-a influențat profund. Este, totodată, o chemare care fascinează. India însăși este incredibilă prin bogăția culorilor sale. Nu este vorba doar despre culorile artei, ci despre o întreagă cultură care pulsează de nuanțe vii, prezente peste tot – în țesături, în peisaje, în viața de zi cu zi. Este ca un fel de paletă universală care cuprinde totul, iar acest lucru m-a marcat profund.

Îmi amintesc de un indian american, venit din India, care era designer de țesături. Meseria lui era să aducă țesături indiene în America, țesături proiectate inițial pentru piața din India. Însă el mi-a spus că nu reușea să vândă nimic pentru comunitatea indiană din America. Motivul? În India, oamenii preferă culorile puternice, vibrante, în timp ce în America aceste culori nu aveau același succes. Este vorba despre o diferență fundamentală de gust, de mentalitate, de percepție a vieții. Așa că este ca o mentalitate foarte diferită, este un gust diferit pentru viață. Este la fel ca și curry, și tot acel curry este în parte din cauză în climatele sudice. Curry, ajută la conservarea alimentelor, și așa mai departe, dar ajută și corpul. Și turmericul (condiment cu efect antiinflamator) în special.

Am fost în Europa, prima dată în 1951. Deci cu mult timp în urmă. Dar am fost, și când eram matur, am fost în două veri în Italia, Franța și Anglia. Așa că am putut să văd în Italia toate operele renaștentiste și le-am văzut iar și iar, iar m-am întors în 2008. Nu mai fusesem din anii '60, și totul a rămas în mine. Este ca și cum ai înțelege totul în adânc, dar dacă nu aș fi văzut aceste opere de artă, nu aș fi avut o viziune completă asupra artei. Cred că trebuie să vezi o mare varietate de lucrări, din diferite perioade și stiluri, pentru a o înțelege cu adevărat. Însă majoritatea oamenilor nu privesc cu adevărat; se uită superficial, dar nu merg în adânc. Trebuie să petreci timp în profunzime, ca și cum ai citi o carte. Nu te uiți doar la coperta unei cărți și spui că ai citit-o. Am fost norocos să am posibilitatea să fac asta. Iar când am început să cunosc arta, acesta a fost motivul.

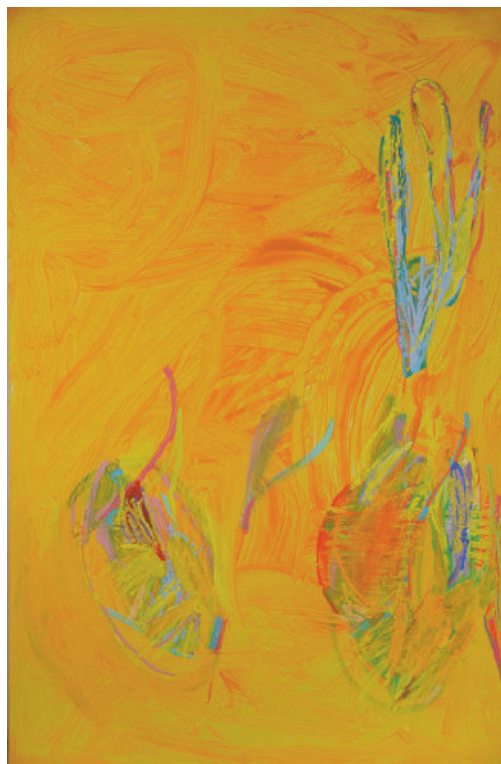
Când am cunoscut-o pe Helen Frankenthaler, ea fusese mult în Europa și mi-a scris odată într-o scrisoare că motivul pentru care ne admirăm atât de mult este că amândoi iubim pictura, și asta e practic adevărat, știi, pentru că majoritatea oamenilor nu iubesc pictura, le place pictura, dar știi, noi o iubim altfel.

Și ai lucrat cu ea, și ai studiat cu ea.

Am cunoscut-o. Da, am studiat cu ea. Nu prea studiam în sensul tradițional. Nu era chiar un profesor bun. Adică pentru mine. Pentru mine era bine pentru că era ca și cum ar fi fost aproape un coleg. Vorbea cu mine ca și când am fi fost colegi, ceea ce era ciudat pentru că eu aveam 20 de ani, iar ea era cu 20 de ani mai în vârstă decât mine. A fost o relație între colegi, iar sora ei mi-a spus că am fost singurul pictor pe care l-a plăcut atât de mult. Dar lui Helen nimeni nu-i plăcea prea mult. E genul ăsta de om. O mulțime de pictori nu plac pe nimeni. Este un lucru normal în viața artiștilor.

Lucrările dumneavoastră sunt expuse în cele mai prestigioase muzee din lume: Museum of Modern Art (MOMA), New York, LA County Museum of Art, National Gallery of Art, Washington DC. Cum echilibrați universalitatea artei dumneavoastră cu influențele profund personale, cum ar fi poezia, care îi dau formă. În interviul pe care mi l-ați trimis din Home Design Magazine (Visual Poetry, 2022) acum citiva ani, comparați structura picturilor dumneavoastră cu poezia, pe care o numiți „foarte centrală mie”. Știu că îl iubiți pe Rilke; Rilke a scris adesea despre interacțiunea dintre singurătate și creativitate („Scrisori către un tânăr poet”). În ce fel această temă își găsește expresia în procesul dumneavoastră artistic și în poveștile pe care încercați să le transmiteți prin lucrările dumneavoastră? Cum echilibrați universalitatea artei dumneavoastră cu influențele personale, cum ar fi poezia, care o modelează?

Arta este doar în interiorul meu. Deci nu este un lucru conștient. Cred că arta este un fel de mentorat spiritual în cel mai bun mod. Când ești în contact cu cineva care știe mai multe decât tine, sau are o înțelegere mai profundă, în viață, înveți de la ei. Dar la fel se întâmplă și în artă, într-o artă de calitate. Nu e vorba doar de o țesătură frumoasă sau altceva. Este vorba de partea profundă a ei care îți transmite lucruri pe care nu le știi și le articulează pentru tine. Când absorbi arta, ea devine parte din tine. Deci te deschide către experiențe diferite de ale tale și deschide părți din tine despre care nu știi, mai ales când ești tânăr; despre care nu ai nici o idee, știi că ești ignorant. Ei bine, deci arta este întotdeauna despre un fel de articulare, fie că este vorba de pictură sau poezie, sau orice altceva, și articulează o parte a spiritului. Iar atunci când este cu adevărat grozavă, nu mă refer la susținerea cuiva, la peisaj sau ceva de genul ăsta, ci atunci când merge mai departe și devine mai mult decât atât, și atunci articulează o parte din tine pe care chiar nu o cunoști. Și e ca și cum acolo, pot indica ceva anume că, de asemenea, cu vârsta, vezi lucrurile diferite. Știi, când ești foarte tânăr, totul este într-un fel uimitor. Apoi, pe măsură ce îmbătrânești, te concentrezi mai mult pe lucruri diferite care au mai multă semnificație. Dar îmi amintesc că am văzut, poate acum 10 ani, când aveam 60 de ani, m-am uitat la un Barack Studio, una dintre piesele mari care se cheama *Studio*. Am făcut o serie întreagă în anii patruzeci, atunci când m-am uitat la ea când eram foarte tânăr, mi s-a părut o imagine urâtă și nu mi-a plăcut. Dar când am îmbătrânit, am văzut în ea lucruri pe care nu le știam. Dar este într-adevăr despre îmbătrânire, care este ceva ce nu știi. Înțelegi? Când ești tânăr, o poți înțelege teoretic. Dar când trăiești de fapt prin îmbătrânire ai o viziune diferită. Știi, unele lucruri te doboară când ești foarte tânăr, și încă o fac. Ele rămân așa, dar unele lucruri devin mai puțin importante, cum ar fi, obișnuiam să mă uit la Titian când eram în adolescență și să mă gândesc, Doamne, este uimitor. Încă mai cred că este minunat, dar nu mai

are același efect asupra mea. Și apoi alte lucruri devin mai importante. E ca și cum mă simt mai apropiat de Monet, operele din ultimii lui ani, de nuferi, pentru că pentru mine sunt unele dintre cele mai mari lucruri din artă, pentru că am cunoscut arta mondială, nu doar cea europeană. Îmi amintesc că am fost o dată la Paris, iar dealerul meu m-a rugat să am grijă de pisica ei. Așa că am fost acolo timp de 2 săptămâni în locul ei, și am mers în fiecare zi la muzeul L'Orangerie pentru a vedea Monet, și în fiecare zi am fost acolo pentru multe, multe ore, până și gardienii se uitau la mine ciudat. Nu mi-am dat seama că sunt atât de mari lucrările lui.

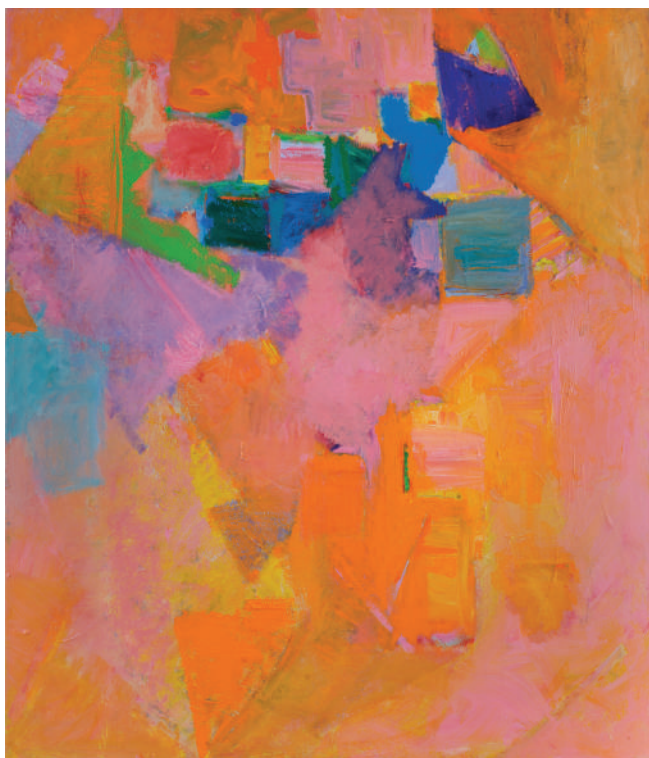
Oh, am fost atât de surprinsă când am fost pentru prima dată.

Te înconjoară și nu te înconjoară. Asta e, sunt ideale. Și știi că obișnuiau să fie la subsol. Le-au dus sus. Au reconstruit muzeul L'Orangerie, înainte erau jos, acum sunt la etaj.

Dar ce este interesant? Când o vizitezi pe sora ta data viitoare, să mergi și jos să vezi expozițiile. Colecția de acolo are cele mai grozave tablouri de Soutine pe care le-am văzut vreodată, precum și mari Cezanne și Matisse, cu adevărat grozave. Mulți oameni nu merg jos, pentru că, știi, lucrările lui Monet sunt sus, așa că ei nu merg și la expoziția de jos.

Le-am văzut. Ne place să mergem la Musée d'Orangerie, este unul dintre locurile noastre preferate (ale mele și ale surorii mele).

Oh, da! Este pur și simplu incredibil. Acolo au și Cezanne, și Monet. Pentru mine, tablourile impresioniste și sălile din L'Orangerie sunt copleșitoare. Știi, este ca și cum ai avea un sezon întreg expus într-o cameră imensă. Nu are același impact ca atunci când îl vezi într-o încăpere mai intimă, într-un cadru domestic. Așadar, nu știu dacă am reușit să răspund la ceva concret, dar sentimentul e cu adevărat special.

Eu cred că arta dumneavoastră se reflectă în poemul Sonete către Orfeu (Sonetul XI), a lui Rainer Maria Rilke care surprinde spiritul luminos, duce la frumusețea noastră interioară, la lumina soarelui. În ce fel poezia își găsește viața în procesul dumneavoastră artistic și în poveștile pe care încercați să le transmiteți prin lucrările dumneavoastră de artă? (Așa cum o floare se deschide spre lumina/sfi-n ea întreaga rază se frânge,/fșa te naști și tu din tine însuși,/fdin propriul tău surâs te-nalți senin./fCu nimeni nu schimbi această lumina/căci ceea ce tu dăruiești în lume/fdoar tu o poți simți cum te-nconjoară/ într-o tăcere ce pulsează-n cânt./ Din tine se revarsă primăvara,/ și totuși rămâi plin, în sine-ți plin,/ căci ea îți curge doar spre a te-mplini./ Și tot ce lumii dai, ușor îți pare,/ căci tot ce crești în tine-nmugureșteși dă luminii, lumină-nflorind.)

Da, sonetele înseamnă mult pentru mine, să știi. Am început să-l citesc pe Rilke când aveam 16 ani, așa că o mare parte din acea perioadă a fost marcată de el. Știi, ca artist, trebuie să te definești, iar asta poate însemna o abilitate deosebită, precum să pictezi sau să redai orice detaliu. Dar pentru mine, asta nu era atât de important, cât să descopăr ceva mult mai profund. Iar Rilke este exact acea persoană care ajunge foarte, foarte adânc. El, într-un fel, reușește să arate întregul. Cred că atunci când ești un artist tânăr, te gândești la întreaga ta viață, la ce vrei să devii. Iar Rilke avea această viziune. Era ca și cum nu ar fi trăit doar pentru a ajunge la o vârstă înaintată. A murit la 51 de ani, dar în acea perioadă a trăit cu o profunzime rar întâlnită. A trecut prin toate aceste perioade diferite până la sfârșit. Iar opera sa târzie este cu adevărat impresionantă. De fapt, franceza mea nu este atât de bună, dar recent am primit o traducere în franceză a lucrărilor lui Rilke din perioada sa târzie. Știi, a scris în franceză chiar spre sfârșitul vieții sale, iar unele dintre aceste lucrări sunt deosebit de frumoase. Ele sunt mai mult sau mai puțin aceleași pe care le-a scris în alte limbi, dar au un caracter diferit în franceză. Este un caz rar, pentru că majoritatea poetilor nu scriu în mai multe limbi.

În Scrisori către un tânăr poet, Rilke vorbește despre importanța de a „trăi întrebările”. Există anumite întrebări sau idei pe care le explorați sau le îmbrățișați continuu în arta dumneavoastră?

Ei bine, eu cred că da, asta este, dar cred că o faci fără ca munca ta să fie un răspuns sau un reflex al vieții tale, și cred că este mult mai bine atunci când este cu adevărat așa. Vreau să spun, știi, am încercat doar să găsesc acea esență a elegiilor în lucrările mele timpurii și cred că am obținut ceva din asta. Dar asta e tot. Rilke este, de asemenea, o figură la care mă gândesc mult. Mă întreb mereu: „Fac eu cu adevărat ceva?” Și este o întrebare care mă frământă constant. Așadar, mă gândesc că poate nu. Și apoi simt că mulți pictori și alți artiști nu sunt chiar atât de atenți, așa că nu îi respect la fel de mult, pentru că nu au această profunzime. Adică, pentru mine, de fiecare dată când întâlnesc un artist, dacă simt că are o înțelegere profundă a ceea ce este cu adevărat esențial, îl respect mult mai mult decât pe cei care doar creează ceva frumos, pentru că, da, asta este frumos, dar nu ajunge să atingă acea adâncire autentică, nu merge în profunzime.

E ca și cum ai cunoaște pe cineva. Odată, când am expus la Paris, mi s-a spus: „Îi știi bine, ei sunt pictori decorativi, dar tu nu ești un pictor decorativ.” Nu știu dacă ți-am mai spus asta înainte, dar una dintre epifaniile proprii mele lucrări a fost când pictam pentru prima mea expoziție la Paris. Aveam 6 sau 7 lucrări, ceva de genul acesta, și eram puțin speriat, pentru că nu cunoșteam foarte bine Parisul, ca loc de expoziții. Tu știi mai multe, pentru că ai fost la muzee acolo. Cunosc o mulțime de francezi, dar când îți expui lucrările este diferit, știi, când nu cunoști pe nimeni. Eu nu cunoșteam pe nimeni și pictam acolo în fiecare zi, cam 6, 7 ore pe zi, ceea ce este neobișnuit pentru mine. De cele mai multe ori, lucrăm cel mult o oră. Așa că am început să am vise adânci în acea perioadă. Știi, aveam imagini foarte profunde și a fost ca un fel de lucru psihic. Apoi, când intram în studioul meu dimineața, simțeam o bucurie venind din picturi, ceva ce nu am mai simțit niciodată. Dar nu m-am gândit niciodată că aducerea bucuriei ar fi un factor determinant în artă. Este, într-un fel, un produs secundar al unui proces pe care îl cunoști. De atunci, din 2007, nu am mai fost la Paris. M-am gândit la asta în munca mea – dacă aduce sau nu bucurie, pentru că, vreau să spun, ce rost are orice lucru dacă nu aduce bucurie? Nu trebuie să fie o bucurie supremă, dar trebuie să aducă bucurie. Face bine. Așa că, în parte, așa îmi judec munca acum, ceea ce nu făceam înainte.

Da, picturile dumneavoastră sunt pline de veselie. Acum, când vorbim, pot vedea picturile în fundal. Sunt atât de strălucitoare și frumoase. Sublime! Și se reflectă atât de clar. Ei bine, totul vine din interior.

Oamenii cred că este un lucru deliberat. Da, este deliberat. Alegi o culoare în detrimentul alteia, știi, dar este și ceva ce trebuie să fac. În ultima vreme trec printr-o perioadă dificilă, pentru că mă mut și sunt multe schimbări. Dar este ca și cum aș face un penny pe o bucată de hârtie, iar fiecare mi-l reintegrează într-un fel. Este literalmente un lucru aproape metafizic: pot fi supărat sau neliniștit, dar apoi, când termin de pictat, îmi trece. Deci, asta este arta pentru mine. Artă este un act curat, care ajută sufletul. Am vorbit cu o prietenă care este o scriitoare foarte talentată și i-am spus că, atunci când pictez ceea ce trebuie, devin fericit, chiar dacă nu sunt neapărat fericit. Iar ea mi-a spus că, în ceea ce privește scrisul ei, nu este niciodată așa. Așa că nu știu... În pictură este diferit. Adică, atunci când scriu, uneori simt o reunificare, ca și cum mi-aș fi expus

gândul, dacă l-am pus bine pe hârtie. Dar cred că toată arta este despre transformarea sinelui. Trebuie să fie altfel, nu are niciun scop definit.

Lucrările dumneavoastră evocă emoții profunde și introspecție. Cum sperați ca publicul să se conecteze cu aceste teme atunci când vă întâlnește piesele într-un cadru muzeal?

Ei bine, știi, am renunțat la unii oameni. Sunt fericit așa. Nu știu... Este ca și cum, știi, nu poți controla pe nimeni altcineva, iar ceea ce este ciudat este că vei avea istorici sau curatori care vin și îți văd lucrările, iar apoi instalatorul vine și apreciază cu mult mai mult decât toți! Și el nu știe nimic despre artă, dar totuși înțelege. Asta se întâmplă în cazul multor opere de artă. Oamenii nu văd profunzimea artei, pentru că sunt atât de implicați în cât valorează sau în tot acel bla bla bla. Dar nu este vorba despre ceea ce este acolo; în cele din urmă, ceea ce contează cu adevărat în artă este estența, iar arta este un medicament pentru suflet.

Mă simt cu adevărat fericită doar privindu-le pe pereți, aceste tablouri ale dumneavoastră. Cum a evoluat călătoria interioară de-a lungul carierei și cum se reflectă aceasta în evoluția artei dumneavoastră? „Culoarea este o aventură”, ați spus. Când folosiți o nouă combinație de culori, este ca și cum ați merge pe un alt teritoriu, un teritoriu pe care nu îl cunoașteți.

Da, așa este. Nu se întâmplă de fiecare dată când creezi ceva să deschizi o ușă către ceva nou. Uneori e ca o revizitare, dar alteori, ajung undeva și simt că nu am mai fost niciodată acolo, iar acea experiență este la fel ca în viață. Este ca și cum ai întoarce un colț și ai descoperi ceva ce nu ai mai văzut niciodată. Dar nu e ca orice altceva, știi? Și apoi este ca și cum ai deschide o poartă. Cred că acesta este adevăratul răspuns al artei. Artă te reinnoiește. Te reinnoiește, iar asta este esențial pe măsură ce îmbătrânești. Sunt atât de multe lucruri pe care le crezi deja văzute, trăite sau făcute. Dar arta îți amintește că există întotdeauna posibilitatea noului și că, într-adevăr, fiecare moment este nou. Dar cred că suntem atât de inundați de griji, de responsabilități și, uneori, pe măsură ce îmbătrânești, de mai multe infirmități sau orice altceva. Dar întotdeauna totul este nou, dacă ești atent. Dar trebuie să fii atent. Iar arta te ajută să fii atent la momentul prezent, asta e important la artă. Este o experiență foarte importantă în viață, în prezent.

Iubiți animalele, iar fotografiile pe care le văd cu acestea par să se îmbine perfect cu picturile și lucrările dumneavoastră de artă, creând aproape o compoziție postmodernă, în care lucrările dumneavoastră devin un fundal perfect pentru aceste imagini.

Picturile și lucrările mele sint expuse și la mine acasă. Consider că este o greșeală ca artiștii să nu își aibă propriile lucrări expuse, pentru că este esențial să îți judeci munca. Dacă îți privești lucrările în fiecare zi, ani de-a rândul, așa cum am eu un tablou în dormitorul meu, pe care l-am făcut acum 45, 47 de ani sau acum 6 ani, înseamnă că este cu adevărat de valoare. Dacă o consideri bună în fiecare zi, atunci este cu adevărat valoroasă. Mulți oameni nu își analizează munca, o fac și o pun deoparte, dar eu cred că este singura modalitate de a-i afirma valoarea. Și da, pentru mine există un fel de spațiu sau context creat de lucrare, în care aceasta curge natural. Păsările, de exemplu, au culori diferite, iar celelalte ființe sunt

la fel. Câinii sunt mai mult decât atât. Este vorba despre inimă, despre spirit. E important pentru mine. Iubesc câinii și păsările (am doi câini și doi papagali). Sunt mereu în preajma mea, ele sunt un fel de însoțitori în viață, care aduc ceva special, ceva ce te încurajează și te fac să vezi viața dintr-o perspectivă mai frumoasă.

Ce mesaj sau cuvinte de înțelepciune ați dori să împărtășiți cu cititorii revistei culturale NEUMA din România?

Cred că toți avem momente de descurajare în artă, în viață, în orice altceva, și este important să realizăm că viața presupune dificultăți, iar acest lucru trebuie acceptat. Uneori, aceste dificultăți sunt o lecție, iar asta trebuie înțeles. Este o lecție pe care o trăim, iar apoi trebuie să mergem dincolo de ea. Atât de mulți oameni rămân blocați în dificultatea de a ști ce să facă în continuare cu arta lor sau în orice altceva. Tot ce trebuie să faci este să pictezi, iar apoi se întâmplă ceva. Poți face picturi care nu sunt bune, picturi care nu sunt reușite, dar apoi, dintr-o dată, vei crea ceva cu adevărat valoros. Nu trebuie să renunți la tine însuși. Trebuie să te împingi constant înainte, să continui să creezi, pentru că acest drum este esențial.

Când ești tânăr, ai de obicei mult sprijin. Cred că oamenii buni oferă susținere tinerilor, mai ales că au nevoie de sprijin. Dar cred că oamenii foarte buni oferă sprijin tuturor, indiferent de vârstă. Totuși, este important să îți oferi sprijin ție însuși, pentru că uneori nu îl primești de la altcineva. Trebuie să fii conștient de acest lucru și să faci lucruri mici pentru tine, în fiecare zi, care sunt îmbucurătoare. Pictura poate fi unul dintre ele, ceva care nu te rănește pe tine sau pe ceilalți. Este esențial să simți plăcere în fiecare zi din ceea ce faci, pentru că, dacă nu simți asta, nu știu cum poți să continui.

Multumesc foarte mult, sunt foarte recunoscătoare pentru acest dialog.